

SIS DOCUMENTS SOBRE EL SALVAMENT, L'ANY 1936, DELS RETAULES DE CABACÉS

Ignasi Mallol i Casanovas (1892-1940), comissari delegat del Servei del Patrimoni Històric, Artístic i Científic de la Generalitat de Catalunya i Tarragona. (arxiu MNAT)

[TEXT] Jaume Massó Carballido. Director del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, Reus
[FOTOGRAFIES] Arxiu del Museu d'Art Modern de Tarragona

Un nombre considerable de Comitès Antifeixistes locals van tenir cura de conservar (primer) i de lliurar (després) a la Generalitat de Catalunya molts objectes i obres d'art procedents de les esglésies i centres religiosos dels seus respectius municipis¹. Vegem el cas de Cabacés (o Cabassers).²

Transcripció tot seguit les còpies de sis documents que es conserven actualment a l'Arxiu Històric Arxidiocesà (AHAT) i/o al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT). Només hi corregeixo els accents i les majúscules, però no

la resta d'errades o confusions ortogràfiques o mecanogràfiques:

[1r.] Relació dels objectes trobats a l'iglésia i casa rectoral / tres calces / unes relíquies / una veracreu / set pots-sants-olis / un estoig amb crucífus i un objecte / sis plats plans petits / una custòdia / un crucífus mitjà / uns encens-sers / quatre objectes variats / catorçe retaules. Cuadres pintura antiga. / un copó. / Comitè Antifeixista de Cabassers a 2 d'agost de 1936 / El Comitè / [en blanc] / [empremta del segell de les] Milícies Antifeixistes - CABACÉS.³

[2n.] COMITÈ ANTIFEIXISTA DE CABACÉS / El Comitè Antifeixista de Cabacés autoritza el trasllat d'unes peces de retaule que estaven sota la seva salvaguarda, perquè siguin traslladades per elements de la COMISSIÓ DEL PATRIMONI ARTÍSTIC DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA a lloc segur. / Les peces traslladades figuren en el rebut que obra en poder nostre i del qual es queda còpia l'esmentada Comissió. / Pel Comitè / August Vilalta [signat] / CABACÉS 5 de setembre de 1936 / [empremtes dels segells de:] SOCIETAT OBRERA D'OFICIS VARIS - U.G.T. - CABACÉS / Milícies Antifeixistes - CABACÉS / Comitè d'Esquerre Català Republicà - CABACÉS.⁴

[3r.] REBUT DELS OBJECTES (PECES DE RETAULE) ENTREGATS PEL COMITÈ ANTIFEIXISTA DE CABACÉS A LA COMISSIÓ DEL PATRIMONI ARTÍSTIC DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA / TARRAGONA / Una taula central gran amb imatge de la Verge [d'estil] gòtic / Una taula central superior amb representació de la passió [[d'estil] gòtic] / Dues

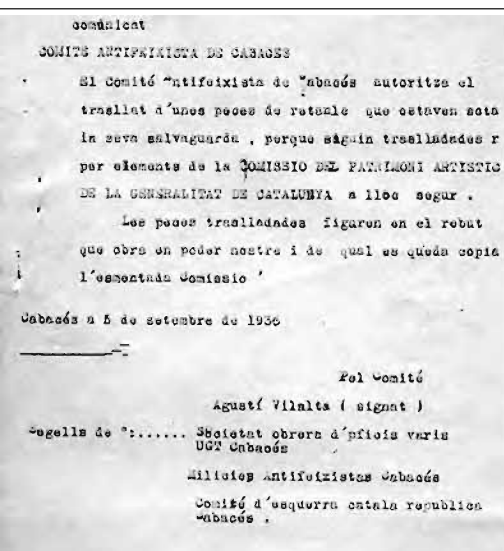
taules llargues laterals 4 quadres [[d'estil] gòtic] / Una pradel·la dividida en dos troços [[d'estil] gòtic] / Tot això forma part d'un altar gòtic. / Altar renaixement. / Una taula amb tela pintada datada 1622. / Una lateral dividida en dos quadres. / [cometes que senyalen repetició: Una lateral dividida en dos quadres] / Una taula central [mots ratllats] datada 1622 / Una taula central trencada amb un Sant. / Una taula amb la crucifixió. / Cinc taules de la pradel·la. / Totes aquestes són pintades sobre tela. / Cabacés 7 de setembre de 1936 / V. P. / August Vilalta [signat] / [empremtes de segells:] SOCIETAT OBRERA D'OFICIS VARIS - U.G.T. - CABACÉS / Milícies Antifeixistes - CABACÉS / Comitè d'Esquerre Català Republicà - CABACÉS.⁵

[4r.] Ingressat en el dia de la data al Museu Municipal de Reus, procedent de: / Cabacés / 11 taules pintades / De la Vilella Alta / un altar complet i dues taules laterals / una pica beneitera [de] pedra / Reus a 7 de setembre de 1936 / Pere Rius [signat] / [empremta de segell:] MUSEU MUNICIPAL PRIMRULL REUS.⁶

[5r.] COMISSIÓ DEL PATRIMONI ARTÍSTIC DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA / TARRAGONA / Hem rebut del Comitè Antifeixista de Cabacés els objectes que a continuació es detallen: / 1 custòdia de plata daurada [d'estil] barroc. / 1 calçe gòtic plata daurada. / 1 creu metall blanc. / 1 calçe plata daurada barroc ? [sic] / 1 reliquiari barroc plata repujada. / 1 copó renaixement-barroc plata repujada. / 1 vera-creu plata daurada. / 1 calçe metall daurat. / 1 incensari de plata. / 1

tros de calpe de plata. / 2 portapaus de plata. / 1 naveta de plata. / 6 patenes. / 1 hostiari de plata. / 7 ampolles dels sants olis. / 1 aiguamà de plata. / Cabassers 7 de setembre de 1936 / V. P / August Vilalta [signat] / [empremtes de segells:] SOCIETAT OBRERA D'OFICIS VARIS - U.G.T - CABACÉS / Milícies Antifeixistes - CABACÉS / Comitè d'Esquerre Català Republicà - CABACÉS / És còpia.⁷

[6a.] RELACIÓ DE DESPESES OCASIONADES PER DIVERSOS SERVEIS DE LA DELEGACIÓ DEL PATRIMONI

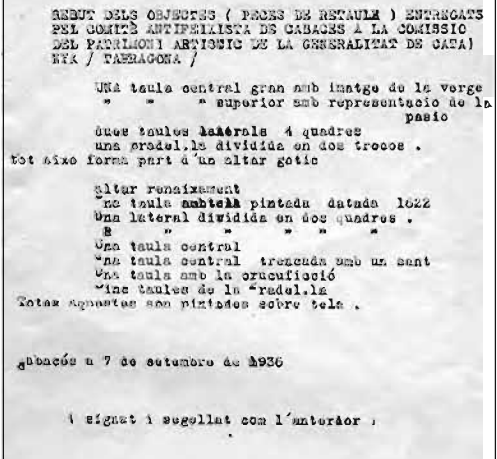

Fotos de l'arxiu del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

ARTÍSTIC, HISTÒRIC I CULTURAL DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA A TARRAGONA: / 7 - setembre - 1936 - despeses de trasllat d'objectes artístics de diverses esglésies del Priorat..... 39'00 pts. / [...] Tarragona, 24 d'abril de 1937.⁸

Dels documents tercer i cinquè em consta que se'n conserven sengles exemplars originals a Cabacés, tot i que signats -per delegació de la Comissió del Patrimoni Artístic de Tarragona- per Josep Recasens. Es tracta, sens dubte, del jove Recasens i Tuset, cofundador i primer secretari de l'associació Amics de les Arts, de Tarragona, i (sobretot als primers mesos) un actiu i eficaç col·laborador d'Ignasi Mallol i Joan Rebull en la més que meritoria tasca de salvament patrimonial endegat per la Generalitat durant la Guerra Civil.

A l'esmentat viatge del 7 de setembre de 1936 es van recollir objectes cedits pels Comitès de Cabacés i de la Vilella Alta. De tornada cap a Tarragona, i d'acord amb el que diu el document número 4, es van deixar al Museu de Reus les taules renaixentistes cabaceres, mentre que al dipòsit tarragoní hi van anar a parar les del retaule gòtic i una part -si més no- del lot d'orfebreria religiosa.

Fotos de l'arxiu del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Les taules guardades a Tarragona van ser catalogades allí per Pere Batlle (les fitxes també es conserven a l'arxiu del MNAT). L'any 1938 van ser traslladades al dipòsit establert per la Generalitat a Montfullà (Bescanó, Gironès), des del qual van tornar a Tarragona el gener de 1940.⁹ Poc després, van ser retornades a Cabacés per l'anomenat "Servicio de Recuperación Artística" franquista (oficialment, Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional).¹⁰ Les taules renaixentistes romanen a Reus, a la sala de reserva del Museu d'Art i Història, i tenen els números d'inventari IMMR 2032, 2033, 2034 i 2036 (aquest últim correspon a un total de sis peces, dues de les quals són dobles). ■

¹ El text original d'aquest article fou publicat primer al diari *El Punt* (edició de Tarragona i Reus), el 5 de setembre de 2000, p. 22, i després al meu llibre *Patrimoni en perill. Notes sobre la salvaguarda dels béns culturals durant la guerra civil i la postguerra (1936-1948)*, Reus: Edicions del Centre de Lectura, 2004, p. 155-158.

² Sobre les circumstàncies de guerra civil en aquest municipi, vegeu J. SABATÉ I ALENTORN, *Víctimes d'una guerra al Priorat (1936-19..)*, Barcelona 2002, p. 39-44. Quant al discutit topònim, vegeu C. PRATS I FERRÉ, "Cabacés o Cabassers? Quin embolcall", *El Punt* (ed. Comarques Meridionals), 13 de juny de 2002, p. 21.

³ D'aquest document hi ha dues còpies mecanoscrites, amb algunes petites diferències: una al fons Pere Batlle de l'AHAT (la que he transcrit; porta al dors, afegit a mà les referències "Taller-Escola de Pintura i Escultura / Tarragona / Comissió del Patrimoni Artístic de la Generalitat de Catalunya") i l'altra al MNAT.

⁴ D'aquest document també hi ha dues còpies mecanoscrites, amb algunes petites diferències: una, amb la signatura de Vilalta, al fons Pere Batlle de l'AHAT (la que he transcrit), i l'altra, sense la signatura, al MNAT.

⁵ AHAT, fons Pere Batlle (les cursives senyalen les parts manuscrites); també n'hi ha una còpia, sense la signatura de Vilalta (a qui s'anomena, per error, Agustí), a l'arxiu del MNAT.

⁶ AHAT, fons Pere Batlle (les cursives senyalen les parts manuscrites); també n'hi ha una còpia, sense la signatura de Rius, a l'arxiu del MNAT.

⁷ AHAT, fons Pere Batlle (les cursives senyalen les parts manuscrites); també n'hi ha una còpia, sense la signatura de Vilalta (a qui s'anomena, per error, Agustí), a l'arxiu del MNAT.

⁸ Arxiu del MNAT.

⁹ A l'arxiu del MNAT també s conserva un ofici mecanoscrit, datat el 15 d'abril de 1939 i signat per l'aleshores alcalde de Cabassers, Francesc Gibart, en què ja es reclamaven "los objetos artísticos y de culto que las hordas marxistas se llevaron de la Iglesia de este pueblo".

¹⁰ Vegeu P. BATLLE (dir.), "Los Monumentos, Museos, Iglesias y objetos artísticos de la Provincia y Archidiócesis de Tarragona, excepto Tortosa y su comarca", dins *Los Monumentos Arqueológicos y Tesoro Artístico de Tarragona y su Provincia durante los años 1936-39*, Poble: Real Sociedad Arqueológica Tarraconense, 1942, p. 53-54, i C. PRATS I FERRÉ, "Sobre els retaules de Cabassers (1936), notes al marge", *El Punt* (ed. Reus i Tarragona), 15 d'octubre de 2000, p. 32, així com la notícia publicada per N. BORBONÉS, "El retaule gòtic de Cabacés torna a lluir tota la seva esplendor original", *El Punt* (ed. Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre), 4 de febrer de 2004, p. 37. El Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional (SDPAN o SEDPAN) del bàndol franquista no fou creat fins l'abril de 1938; vegeu J. MASSÓ CARBALLIDO, "Els monuments de la Tarragona romana, segons els agents patrimonials franquistes (gener de 1939)", *Estudis de Constantí*, núm. 26 (2010), p. 151-165.